

Mezinárodní konference
Question of identity:
Religion – tradition – modernity
 (8.–10. dubna 2005 v Krakově,
 Polsko)

V době, která byla pro celé Polsko velmi pohnutá, se v Krakově konala mezinárodní konference pro studenty a postgraduandy na široce vymezené téma identity. První konferenční den, pátek 8. dubna, se přerýval se smutečními slavnostmi za zesnulého Karola Wojtyły (papeže Jana Pavla II.), rodáka z nedalekých Wadowic. Většina programu se přesunula do krakovských ulic a okolí města, jehož každodennost se změnila v manifestaci státního, národního i individuálního smutku symbolizovaného černými, bílo-červenými a (vatikánskými) bílo-žlutými barvami. Antropoložky a antropologové soustředící se na problém (národních) identit by pravděpodobně marně hledali reprezentativnější příklady pro svoji interpretaci (moderních) kultur (a společností). Předměty připomínající zesnulého Jana Pavla II. zdobily vše od katedrálního kostela na Wawelu, přes sídla veřejných i státních institucí, dopravní prostředky prodírající se zástupy lidských těl, až po výlohy obchodů (s ovocem a zeleninou, elektrospotřebiči či spodním ženským prádlem) a do pozdního odpoledne zavřených restaurací (s oficiálně deklarovanou prohibicí).

Slavnostní smuteční mše svěcená na příměstské pláni připomínající pražskou Letnou, měla podle několika během pátku a soboty mimořádných vydání krakovského tisku s rozsáhlou ikonografií Wojtyłyva pontifikátu a CD jím osobně pronášené poezie (slova) do jeho oblíbených hudeb-

ních skladeb, na půl miliónu zúčastněných (Krakow má asi 700 000 obyvatel) a několik obrích obrazovek zde přenášelo z Říma rituál uložení ostatků pontifika maxima. K zúčastněným patřili jednotlivci, maskulinní, femininí i oběma pohlavími zastoupené skupiny adolescentů, stařeny i starci vedoucí i vezoucí se, jejich dcery a synové s dětmi, batolata v kočárcích, mladé heterosexuální páry; lidé ve značkových, drahých, společenských i sportovních oděvech, uniformovaní, v řeholním šatu, v každodenní konfekci i nuzní. Jedním z významných odpoledních bodů programu bylo smíření kibiců dvou krakovských fotbalových rivalů (Wisly a Crakovie), odehrávající se v prostoru pod okny domu, ve kterém bydlel Wojtyła v letech 1964–78, v době kdy byl krakovským metropolitou, skandující jméno svého klubu (kdo bude hlasitější a vytrvalejší vítězí), které se postupně měnilo ve skandování paroly „Karol Wojtyła!“ . Večer následoval na zmíněné příměstské pláni noční koncert krakovských filharmoniků (prezentující Mozartovo Requiem), které světelně doprovázely plameny svíček, v desítkách kusů volně distribuovaných mezi posluchači, rozsvěcované a tisíceryma rukama pozvedané vzhůru nad hlavy. A ze svíček, jednoho z hlavních artefaktů oněch dnů, vytvářeli pospolitě zúčastnění velké i malé hořící kříže, planoucí srdce, ryby a iniciály JP II. Okolí bývalého Wojtyłyova azylu na pl. Wszystkich Swietych s bazilikou św. Franciszka a přilehlým parkem jimi bylo zaplaveno, a přestože jich většina přes noc zmizela, druhý den se záplavová vlna opakovala. Jedno z možných, dílčích vysvětlení výše stručně popsaného fenoménu nabízí jeho historická kontextualizace. Zde se omezím pouze na poznámku, že katolic-

kou liturgií orientované (silné) religiózní vědomí v soudobém Polsku se úzce identifikuje s charismatickou osobností Karola Wojtyły a také s vědomím národním. Ve srovnání se sousedními sekularizovanými společnostmi se instituce římsko-katolické církve těší v Polsku vysokému společenskému a právnímu uznání také mj. díky (pozitivní) roli, kterou sehrála v procesu formování moderního polského národa a garanta polské státnosti ve 2. pol. 20. století. Blízká budoucnost osvětlí nepochybně více.

Druhý den začal časně dopoledne v kongresovém centru Jagellonské univerzity v Przegorzaly, zámečku položeném vysoko nad městem, s úchvatným výhledem na Vislu, Krakov a okolí, místem dokonale vytvořeným pro praxi dohlížet a trestat, jistě ne náhodně zvoleném jednom ze sídel německé okupační správy během 2. světové války. Večerní sekce pak pokračovala v klubu Locator v Krakowské ulici a závěrečná vystoupení s krátkým bilancujícím resumé hostilo starobylé a majestátní Collegium Novum Jagellonské univerzity.

Prezentované velmi různorodé příspěvky lze rozčlenit podle kritéria volby předmětu výzkumu (I), stanovení problému (II) a uplatnění badatelské perspektivy (III). Auditorium tak mělo možnost seznámit se s referáty tematizující (I) evropské postsocialistické společnosti a kultury (20 referátů), mimoevropské společnosti a kultury (5) a ostatní (2). Problémově šlo o způsob, jakým se konstituují, etabloují a reprodukují (II) genderové (2 referáty), náboženské (8), etnické (6), státně-národní (4), kulturní (6) a statusové identity (1). Široce formulované konferenční téma a možnost představit výsledky své práce v rámci institucionalizovaného fóra (kterých není

pro začínající badatele zřejmě dostatek) přilákalo zástupce několika různých badatelských perspektiv (III) – s převahou kulturně-antropologické (12), doplněné etnologickou popř. sociálně-antropologickou (8), historickou (4) a literárně-vědnou (3).

Geograficky a historicky vztato byla střední Evropa po několika staletí multikulturním prostorem a přestože v procesech stereotypizace národních vědomí byly představy genderových, etnických, náboženských, kulturních i třídních jinakostí často marginalizovány, soudě podle přednesených referátů, zůstává tímto prostorem i nadále. *Edit Felföldi* (University of Szeged) se s podporou konceptuální výbavy Erica Hobsbawma (*The Invention of Tradition*, 1. vydání 1983, 11. vydání 2003) či Zanieckiho pojetí kognitivních map pokusila na základě orálně tradovaných rodinných historií jako významových komponent utváření osobní identity rekonstruovat kolektivní představy o skupinové totožnosti příslušníků jazykově německé („švábské“) minority ve vesnici Vallaly ve východním Maďarsku. *Arnold Tóth* (Eötvös Loránd University Budapest) sledoval proces konstituování rusínské „etnické“ identity od 18. století do současnosti v Görömböly v severovýchodním Maďarsku, přičemž zdůraznil zakládající roli vědomí jazykových odlišností a řecko-katolické liturgie vázané spíše na charisma církevních reprezentantů než instituce samotné církve. *Jitka Slezáková* (antropologie na FHS UK) tematizovala vztah etnické minority a majoritní národní společnosti na příkladu vietnamské komunity v Jihlavě, proměnu představ jejích členů o vlastní skupinové identitě, problém etnizace jejich skupinových identit, která v delším časovém horizontu eliminuje

„přirozené“ difference jako gender, status nebo region a tak spolupřispívá ke vzniku negativních etnických a kulturních stereotypů připisujících stejné kolektivní vlastnosti všem příslušníkům toho kterého etnika či kultury. Referát měl mimochodem velmi významný etický rozměr, z něhož vyplývá, že v ČR nejsou lidem ze země původu Vietnam přiznána práva „národnostní“ menšiny. V příspěvku *Andrzeje Dybczaka* (Jagiellonian University Krakow) týkajícího se sociální a kulturní exkluze, jejíž protagonisté se sešli v jedné tutanchanské vesnici v postsovětském Rusku, se protnul několik problémových rovin současně. Na základě životních příběhů outsiderů, kteří se nedokázali adaptovat na sociální a kulturní změnu, kterou přinesla postsocialistické transformace a modernizace, se Dybczak pokusil ukázat, že schopnost autonomního jednání a dosažení společenského uznání rozhodujícím způsobem závisí na rodinném prostředí, skupinové integraci, pohlaví či etnicitě. Zvláště vyostřeným příkladem byly děti dotazovaných, které většinou reprodukovaly společenské a kulturní vzorce chování rodičů – často alkoholiků, negramotných, nekvalifikovaných a nezaměstnaných.

Zatímco antropologické reflexe postsocialistických společností a kultur jsou pro nás, jako jejich aktéry srozumitelné i v případě, že jednotlivé badatelské projekty¹ formulují své konceptuální rámce

pouze implicitně a otázku po významu či „přínosu“ vlastního projektu si nekladou, při kulturně antropologických výzkumech mimoevropských společností by odpověď na podobný typ otázky měla patřit k prioritám. *Karolina Kwiecień* (Jagiellonian University Krakow) v případě video prezentace religiozních a šamanských praktik Buryatů, *Marek Havlíček* (etnologie na FF UK) širěji na příkladě forem identifikace obyvatel zauralské Buryatské republiky v rámci Ruské federace, *Martin Hříbek* (indologie na FF UK) ukázkami transformace tradiční symboliky v moderní stylizaci oslav svátku bengálské bohyně Durgy či *Radka Lorencová* (etnologie na FF UK) při sledování pohřebních rituálů, praktikování žalu a zármutku kmenových společností na Borneu odpověděli na tuto otázku jen částečně.

se, historická výročí, nesoumřitelnost historické zkušenosti, nacionalizace dějin mezi Slováký a Maďary; *Leila Jylhänkangas* (University of Turku) – vědění sekularizovaných společností o tišení bolesti a euthanzii a specifická religiozní vědění přijatelných způsobů umírání; *Natalia Kuczyńska* (Warsaw University) – problém „neviditelných“ minorit a každodenní život Mongolů žijících v Polsku; *Anamaria Iuga* (University of Bucharest) – lidový folklor a turismus v rumunském Maramureši; *Ioan Piturescu* (University of Bucharest) – konstrukce statusu a sociální hierarchie v rámci romských komunit prostřednictvím ovládnutí hry na hudební nástroj a příslušnosti k hudební skupině; *Yuko Kambara* (Comenius University Bratislava) – funkce „Čechoslovakismu“ ve slovenské společnosti a národní stát; *Anna Bogatyńska* (Jagiellonian University Krakow) – problémy etnicky smíšených manželství a kulturní adaptace v Polsku; *Monika Bančanská* (Comenius University Bratislava) – problém národních identit na mistrovstvích světa v ledním hokeji; *Helena Dembsky* (University of Ljubljana) – proměny identit v procesech integrace uprchlíků a zahraničních pracovníků z Bosny a Hercegoviny v Berlíně.

¹ *Terézia Nagy* (Corvinus University of Budapest) – konverze k islámu a integrace do náboženských obcí v Maďarsku; *Zvonko Tanieski* (Comenius University Bratislava) – problém etnických ontologií literárních děl; *Patrik Orišek* (Slovak Academy of Sciences) – postmoderní krize identity ve slovenské literatuře; *Michaela Ferencová* (Slovak Academy of Sciences) – politika paměti, upamatovávání

Explicitní formulace badatelského problému a otázek („Fragestellung“), na které chci svým zkoumáním odpovědět, a jasná výstavba argumentů, k jejichž potvrzení či vyvrácení by interpretace a deskripce empirického materiálu měla přispět, chyběly v jinak teoreticky, metodicky a didakticky výborně zpracovanému referátu *Przemyslawy Gebaly* (Jagiellonian University). Jaký je obsah kategorie moderní muž, mužství a mužskost nebo co je feminizace mužského těla, popř. kdo je ještě *metrosexuálem* a kdo už *machem* bude zřejmě účastníkům splývat se sugestivní karikaturou bílého, anglosaského, heterosexuálního, vzdělaného, ateistického a bohatého muže z Wall Streetu, jak ji zobrazila ukáзка z filmu *American Psycho* (2000) feministické režisérky Marry Harron. Filmová prezentace byla prologem Gebalovy interpretace fenoménu „metrosexuality“ v reflexivně modernizovaných okcidentálních společnostech.

Pro pokus vyslovit obecnější a pro to i schematickou charakteristiku stavu a úrovně akademického, antropologického dorostu, který v Krakově představil výsledky svého badatelského úsilí, je nezbytné definovat představu „konečného, výsledného“ cíle, kterým poměrujeme trajektorie konkrétních badatelů a kterého by měla ta která národní komunita antropologů dosáhnout. Pokud je tímto cílem harmonizace teoretických a metodických principů s anglosaským intelektuálním prostředím jako centrem oborových inovací a originálních diskusí (které mimochodem dubnové akci naprosto chyběly), nachází se i přes nesporné kvality některých jednotlivců pražské, bratislavské, krakovské, budapeštské, bukureštské a ljubljanské akademie na vnější semiperiférii antropologického světa. Ovšem: s možnostmi velmi dynamického rozvoje.

Zdeněk Nebřenský

Mezinárodní konference Prehistoric Technology – 40 years later: Functional studies and the Russian legacy (20.–23. dubna 2005 v severoitalské Veroně)

Hlavními organizátory byly *Museo Civico di Storia Naturale di Verona* a *Universita degli Studi di Verona*. Setkání 150 odborníků z celého světa bylo mimořádnou příležitostí k diskusi mezi nejvýznamnějšími experty z oboru frazeologie, kteří se specializují na různá dějinná období. Konference byla uspořádána na počest ruského badatele a zakladatele traseologické analýzy S. A. Semenova (1898–1974). Významnou součástí kongresu byla i prezentace jeho dosud nepublikovaných spisů.

Traseologie je podoborem antropologie, který je založen na mikroskopické analýze pracovních stop na kamenné industrii. Rozvoj metody nastal po roce 1964, kdy byl vydán první anglický překlad Semenova díla *Prehistoric Technology*. Kamenné nástroje začaly být od té doby vnímány jako nezávislý zdroj informací o životě našich předků.

Vědecké sympozium bylo zahájeno příspěvkem prof. Natalie Skakun (President of 33rd U.I.S.P.P. Commission, RU), který se zabýval rostoucím významem nástrojů při rekonstrukci pravěkých ekonomických systémů. Zdůrazněn byl fakt, že analýza pracovních stop má v současných výzkumech nezastupitelnou roli, zejména ve spolupráci s experimentální archeologií a etnologií. Následovaly přednášky zařazené do metodologické sekce, mezi kterými zaujala zejména prezentace kolektivu odborníků z pořádající země, kterou